

“La idea de Països Catalans té una base sòlida”

Com comenceu aquest llibre?

—Estudiava la història de les dones a ERC als anys trenta i vaig trobar que per Sant Jordi del 1932 es va fer una diada de la llengua on hi havia representants de les Illes, del País Valencià i de Perpinyà. Em va sobtar molt, i vaig pensar que calia investigar si hi havia hagut un moviment polític o teòric que propugnava la qüestió dels Països Catalans. Sense cap esperança de trobar gaire material, val a dir. Però resulta que sí que n'hi havia.

—Us vàreu submergir literalment en la premsa de l'època...

—És una tasca que molts historiadors consagrats ja no volen fer: agafar tota la premsa (de Barcelona i de València, de comarques catalanes, Mallorca...), del 30-31 fins al 39: hores i hores d'arxiu i de microfilm!

—I per què penseu que no havia estat estudiat?

—En part perquè és una feina bastant pesada i en part perquè és una qüestió polèmica que entronca amb problemes actuals (molts historiadors del Principat, a més, se circumscriuen a les coses conegudes, i no els demanis que busquin res a València...). He analitzat premsa no pas marginal, amb signatures molt destacades, historiadors, polítics... Els principals teoritzadors són molt coneguts: Pompeu Fabra, Antoni Rovira i Virgili, Ferran Soldevila, Gabriel Alomar, Carles Salvador, els germans Martínez Ferrando, Joan Estelrich, que és la mà dreta de Cambó i que organitza un munt d'empreses culturals per vincular Mallorca amb Catalunya, i per portar la qüestió catalana a l'àmbit internacional... No s'explica com gent tan coneguda no ha merescut un estudi (ara sí que han sortit llibres sobre Rovira i Virgili o sobre Soldevila, però fins ara no s'havia investigat en profunditat allò que defensaven políticament i nacionalment).

—Una pregunta que obre el vostre llibre: “Són els Països Catalans, entesos com a construcció ideològica i com a terme, i en conseqüència el panca-

L'historiador Arnau González és l'autor de 'La nació imaginada. Els fonaments dels Països Catalans (1931-1939)' (ed. Afers), un llibre imprescindible per a desfer apriorismes i, fins i tot, per a comprendre actualitats.

tanisme, una invenció teòrica dels darrers quaranta anys?”

—No, evidentment. Joan Fuster recull tots aquests testimonis dels anys trenta, i ho torna a teoritzar. Després de la guerra civil s'ha esborrat tot. És clar que Fuster no diu: “estic recuperant allò que es va fer”, però sí que en parla, dels precedents. Els que li adjudiquen la invenció a ell ja no busquen més enrere, ja li posen l'etiqueta de *creador*, no miren de saber si bevia d'alguna altra font.

—Fuster beu d'ells: i ells, de qui?

—Véuen de la Renaixença, de la recuperació cultural i literària que abasta el conjunt dels Països Catalans. Tot aquest moviment cultural es va plasmar, sobretot al Principat de Catalunya, en un moviment polític. Si hi ha la idea que Catalunya sigui alguna cosa més que un conjunt de províncies espanyoles, derivar-ne que som una nació, que potser hauríem de tenir un estat—aquesta és una qüestió polèmica—i que el conjunt de territoris on es parla català haurien de tenir algun lligam és una línia totalment natural. Més majoritària al Principat i minoritària a Mallorca i al País Valencià.

—Al llibre descriu un període de gestació de la idea de Països Catalans avortat bruscament per la irrupció de la dictadura...

—És clar, l'estudi comença el 1931, perquè un cop el Principat de Catalunya aconsegueix l'autonomia i un pressupost, per petit que sigui, es pot fer una política cultural, el català és oficial... Els nuclis del País Valencià, per exemple, hi troben un model i diuen: hem d'aconseguir escoles valencianes, oficialitat de la llengua... Què hauria passat al País Valencià sense la dictadura? Els projectes d'estatut d'autonomia fracassen, però potser s'haurien acabat aprovant. És complicat fer història-ficció, però es podien haver establert lligams que ens haguessin menat per un camí molt diferent.

—La idea de Països Catalans, en tot cas, s'estén quan el nacionalisme és fort al Principat.

—Sí: aleshores pot col·laborar amb els nuclis valencianistes i mallorquinistes. Aquest és un dels problemes bàsics: la força que tinguin els nuclis de cada territori de manera independent, al marge de què es faci des de Barcelona. Però sense una Catalunya forta és inviable: Barcelona és el referent.

—Descriu aquesta estructuració del discurs dels Països Catalans sobre la base de tres eixos: territorialitat, llengua i història.

—El pancatalanisme va lligat amb tot el nacionalisme europeu provinent del segle XIX, amb la idea d'ajuntar en un estat totes les comunitats que tenen la mateixa llengua i la mateixa cultura: és el cas del pangermanisme, dels italians, els grecs, els turcs... fins i tot d'Euskal Herria, on és molt clara la territorialitat i el mapa...

—Més que no pas aquí...

—Sí, molt més. Pel que fa al territori, és conflictiu: què passa amb les comarques valencianes on es parla castellà? I Andorra i la Catalunya Nord? Perquè el pancatalanisme, sobretot el del Principat, se circumscriu als territoris dintre de l'estat espanyol. I França, a més, n'és el referent cultural tot el XIX i començament del XX. Hi ha un debat que no s'acaba de resoldre. Andorra és un altre cas increïble: ningú no en parla, ningú no en vol aprofitar la independència.

—I la llengua i la història?

—La llengua és la base del pancatalanisme: on es parli català serà el nostre país, la nostra nació. Llevat de l'Alguer, però. I la història és un altre element bàsic. Tothom l'ha manipulada per fer-se-la a mida (mira la historiografia espa-

nyola, que diu que els romans i els ibers ja els dibuixaven el mapa!). Nosaltres també: Ferran Soldevila i Rovira i Virgili, per exemple, parlen de la conquesta de Jaume I en termes de la construcció de la Catalunya gran.

—**Malgrat determinades similituds amb alguns altres moviments europeus, també hi marquen diferències...**

—Hi ha una diferència bàsica: el nacionalisme català, als trenta, no és independentista, majoritàriament. A diferència de la voluntat d'unificar Alemanya, per exemple, i de més projectes. El catalanisme no ho veu clar, si vol tenir un estat. Ben mirat, el nacionalisme català fins avui encara no veu clar si ha de ser independent, si ha de reformar Espanya o què ha de ser.

—**Més aviat federalitza?**

—Sí, és un moviment federalista, federal espanyol. Vol reformar Espanya i fer-ne quatre grans conjunts nacionals: Galícia i Portugal, Castella, Euskal Herria i els Països Catalans. I des d'aquí, amb la idea que Catalunya és superior políticament i culturalment, dominar l'estat. Aquesta és una diferència clau amb els altres moviments, que volen la independència i incorporar dintre del nou estat els territoris de la seva llengua.

—**Des d'aquesta perspectiva es resitua per exemple la figura del president Macià...**

—És clar que aquestes coses sempre fan de mal interpretar: Macià era independentista, la proclama del 14 d'abril del 1931 en principi és federalista, després acaba essent autonomista... És realment sorprenent la constant del catalanisme, que ha fet servir l'independentisme com a arma per aconseguir una competència més. Als vint, el catalanisme es compara amb Irlanda; a la dictadura de Primo de Rivera volen fer complots per matar el rei... i no s'atreveixen a fer res. Són proclames de l'estil: "Aconseguirem l'autonomia demanant la independència, però ens quedarem aquí." És molt contradictori, el catalanisme: és un moviment republicà? És federalista? És independentista? És un conjunt de tantes coses que cadascú se'l pot agafar com vol i adaptar-lo a les seves circumstàncies.

—**Expliqueu també com, en la discussió per l'Estatut d'aleshores, la pugna per la territorialitat és de les primeres coses que l'estat exigeix que**

caigui i una de les primeres que els negociadors del Principat accepten de treure'n...

—Quan discuteixen l'Estatut i la Constitució republicana, els diputats catalans tenen la il·lusió que algun dia es podran fer els Països Catalans, però tampoc no és res que els faci perdre el món de vista.

—**En tot cas, sí que es va arribar a discutir, que ja és un què.**

—Sobretot amb relació a les Illes, perquè hi havia diputats per Catalunya que eren mallorquins. Però sí que es discuteix, sí: hi ha diputats que hi insisteixen, com ara Carrasco i Formiguera (d'Unió Democràtica, el partit que va teoritzar més sobre els Països Catalans); i l'acaben expulsant de la Minoria Catalana.

—**Per això?**

—L'expulsen perquè defensa l'estatut íntegre, que contenia l'article quart, on es preveia que es poguessin afegir a Catalunya els altres territoris que ho volguessin. Però a Madrid veuen clar que ni parlar-ne, d'això. Hi ha una citació al llibre d'un periodista valencià corresponal a Madrid [Francesc Carreres], que diu que allà tenen por que un bon dia els mallorquins, els valencians i els catalans decideixin d'ajuntar-se, perquè, per població i per poder econòmic, tindran l'hegemonia dins de l'estat. Ben mirat, si traspases la majoria de citacions del llibre a l'actualitat, potser també hi encaixen [riu].

—**La pugna Lliga-ERC és mimètica...**

—El drama d'aquella època és que en

un Principat on només dominen forces catalanistes, no arriben a crear un moviment que reclami un estat propi. És una tradició bastant catalana, això de fer-se la guitza. Potser perquè tampoc no s'atreveixen a demanar res més, i ja els està bé la situació. Si agafes un diari d'aleshores hi trobaràs moltes frases que et semblaran ben bé d'avui, sí. La història a vegades és cíclica: tots els arguments que es puguin fer servir ara demagògicament contra qualsevol procés d'acostament entre els Països Catalans (que si el castellà és una llengua més universal, que si els catalans furtaran les taronges dels valencians, etcètera) ja es van fer servir fa setanta anys i ja es van desprestigiar prou llavors. Una altra cosa és que els mitjans de comunicació o alguns partits polítics ho facin servir amb cert èxit electoral.

—**Quina sensació us queda, en acabar el llibre?**

—No sabia si trobaria res més que dos articles de premsa o una declaració aïllada sobre els Països Catalans. Constatar que va ser una qüestió important ha estat molt satisfactori. I crec que cal que es conegui. Si no, sembla que hàgim començat de zero, i no és cert: aquesta idea té una base sòlida, fa gairebé un segle que en parlem, l'hem teoritzada, hi hem reflexionat. És important de tenir aquests referents per poder dir: si fa setanta anys van cometre aquest error, no ens quedem com els nostres avis o besavis: fem un pas endavant i superem-ho.

Núria Cadenes